

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Van vergeven en vasten

Mattheus 6 : 14—18.

De vraag zou kunnen opkomen of het wel verstandig is deze verzen in één artikel te verklaren. Horen de eerste verzen nog niet bij het Onze Vader en vormen de volgende geen apart deel over het vasten? Dat zal wel waar zijn. Maar in de Bijbel staan ze ook vredig naast elkaar en daarom zal het geen kwaad kunnen ze ook maar samen te bespreken.

De Here Jezus heeft zijn discipelen leren bidden: Vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Dat gaat dus samen: God vergeeft ons en wij vergeven hen, die ons schuldig zijn. Dat wil niet zeggen, dat wij even royaal en even mild vergeven als God. Zó ver brengen wij het in dit leven nooit. En op een nieuwe aarde zullen wij niets meer te vergeven hebben, omdat daar geen zonde meer zal zijn. Maar het wil wel zeggen, dat ze met elkander gepaard gaan: Gods vergeving aan ons en ons vergeven aan anderen. Dát prent de Here Jezus ons nu nog in het bijzonder in: Als wij vergeven vergeeft God ons ook. Maar als wij niet vergeven, vergeeft Hij ons ook niet.

Men heeft wel gevraagd of hier geen sprake is van verdienste. Moeten wij Gods genade verdienen door zelf genadig te zijn? Moeten wij God tot vergeving bewegen, door zelf vergevingsgezind te wezen? Als dat zo was zou genade geen genade meer zijn. Want verdienste-in-de-volle-zin staat tegenover genade. Maar het is zo, dat wij tot vergeving bereid worden als wij door het geloof verstaan hoeveel God ons wel vergeven heeft. En als wij niet bereid zijn anderen te vergeven dan is er bij ons geen echt geloof en geen echte bekering. Hoe zou de HERE dan onze zonden kunnen vergeven? Hij kan om zo te zeggen Zijn genade aan ons niet kwijt, daar wij die alleen door een waar geloof deelachtig worden. Misschien ben ik zo al te veel aan het redeneren en verklaren. Laten we het ons maar inprenten: Als wij onze schuldenaars vergeven, zal onze hemelse Vader ons vergeven. Maar als wij niet vergeven zal ons niet vergeven worden.

In de gelijkenis van de „Onbarmhartige dienstknecht” heeft de Heiland dit op aangrijpende wijze voorgesteld. (Matth. 18 : 21—35). Toen Petrus eens vroeg of wij wel zeven maal een zondaar moesten vergeven antwoordde de Here: Wel zeventig maal zevenmaal. Dus: Er mag geen eind zijn aan onze vergevingsgezindheid. En dan vertelt de Here dat schrikkelijke verhaal van een Koning, die een schuld van miljoenen aan een onderdaan kwijt schold. Terwijl de man, aan wie zoveel was kwijtgescholden, keihard is tegen een mededienstknecht, die hem een gulden of wat schuldig is. Als de Koning dat hoort wordt hij toornig en laat de boosaardige

dienstknecht in de gevangenis werpen, waaruit hij niet vrij komt eer hij alles zal betaald hebben. En dan eindigt deze gelijkenis met deze dreigende woorden: „Alzo zal ook mijn hemelse Vader u doen, indien gij niet van harte vergeeft een iegelijk zijn broeder zijn misdaden”.

Niet licht zal ik vergeten een verhaal dat ik ergens hoorde of las. Het heette: „Als het geweten spreekt”. Een paar jonge mensen „moesten” trouwen. Ze hadden jaren lang verkering gehad. De vader van het meisje, niet zo jong meer, wilde niet van de boerderij af. De jongelui moesten maar wachten. Met bovengenoemd gevolg. Toen was hij briesend. Nog kwamen ze niet op de boerderij. Hij bleef wrokken. Totdat op zekere dag zijn geweten begon te spreken. De herinnering aan eigen zonde kwam bij hem boven. Lang geleden had hij zich vergrepen aan een dienstbode. Hij had veel erger gezondigd dan zijn dochter. Hoewel er geen haan naar gekraaid had. Toen brak zijn hart. Hij vergaf en werd mild. En ruimde zijn plaats op de boerderij voor de jonge mensen. Zó ongeveer luidt het verhaal.

Zijn wij vergevingsgezind? Ik ben wel eens bang, dat het daarmee bij ons niet zo best staat. Wij weten de zonden van anderen wel te vertellen. Fel en bitter zijn onze verwijten over wat ons is aangedaan: schorsing en afzetting enz. En we betreuren het, dat zij die misdaden geen schuld erkennen. Dat betreurt ik ook. Maar hoe staat het met ons? Moet de HERE ons ook niet ontzaggelijk veel vergeven? Bekennen wij wel ooit schuld? Hebben wij geen „kerkelijke” zonden? Als wij dát eens wat meer zagen en beseften, hoeveel de HERE ons moet vergeven, zouden wij dan niet milder worden tegenover hen, die ons misdaden? Ik heb ze gekend, die zeiden: „Dit of dat vergeef ik hem nooit”. Mogelijk zijn er ook nu nog broeders of zusters, die zeggen: „Dat vergeef ik hun nooit”. Als God eens zo met ons deed? Waar zouden wij blijven? Wel iets om eens over na te denken.

Nadat de Here Jezus gewaarschuwd heeft om toch geen vertoning te maken van weldadigheid en gebed doet Hij dit ook ten opzichte van het vasten. Ook van het vasten maakten de farizeeën soms een show. Zij toonden een somber gelaat. Ze lieten het goed merken, dat zij vastten. Ze lieten naar zich kijken. Prof. Brouwer vertaalt heel goed: „want zij maken hun aangezicht onogelijk, om den mensen in het oog te vallen met hun vasten”. We zouden ook kunnen zeggen: Ze maken zich ontoonbaar om maar wat te tonen.

Het was in de dagen van Jezus voor sommigen gewoonte geworden om twee dagen per week te vasten, namelijk op maandag en donderdag. Zodat de farizeeër van Luk. 18 zeggen kan: Ik vast tweemaal per week. Met dat vasten was men helemaal niet geheim: Men wies zich niet, men zalfde zich niet, men schoor zich niet en kamde het haar niet. Soms scheurde men z'n kleren en strooide as op het hoofd. Allen moesten duidelijk zien dat deze extra-vrome zich diep verootmoedigde en het heel erg had. Dat is wel het ergste wat men doen kan: van een „gebroken en verslagen hart” een vertoning maken. Dat doet iemand niet, die echt gebroken en verslagen is. Tegen zulk vasten heeft Jesaja al getoond: „Zou dit het vasten zijn, dat Ik verkies, een dag, waarop de mens zichzelf verootmoedigt: dat hij zijn hoofd laat hangen als een bieze

UIT DE INHOUD:

Van vergeven en vasten	H. J. J.
Het kleed zonder naad (III)	J. M.
Boekbespreking	C. V.; J. W.
Blumhardt	J. B.
Castellio contra Calvijn	C. P. P.
Calvijn-film	D. W. L. M.
Restanten opruimen	J. B. v. R. Sr.
Kerknieuws	

en zich rouwgewaad en as tot een leger spreidt? Noemt gij dat een vasten, dat een dag die de HERE welgevallig is?”

De HERE had maar één vastendag ingesteld: de grote Verzoendag. (Lev. 16 : 29). Soms lezen we van een vastendag in verband met grote zonden of rampen. Als een mens erg bedroefd is wil soms geen eten of drinken door de keel. Het vasten op zichzelf veroorzaakt de Here Jezus niet. We lezen van Johannes de Doper, de boetgezant, dat hij „niet at en niet dronk”. En van Hanna staat geschreven in Luk. 2 : 37: „Zij diende God onafgebroken in de tempel, met vasten en bidden, nacht en dag”. Het is goed als een mens zich verootmoedigt over de zonde. Of leed draagt om de zonden der kerk of om de ongerechtigheden van een volk. Maar als iemand van z'n verootmoediging een show maakt, dan heeft hij zijn loon al binnen. De mensen hebben het gezien en daarom was het te doen. Nu heeft hij van de hemelse Vader niets meer te verwachten.

Maar tot z'n discipelen zegt de Here Jezus: „Maar gij, zalf uw hoofd als gij vast, en was uw gelaat, om u niet bij uw vasten aan de mensen te vertonen, maar aan uw Vader, die in het verborgene is; en uw Vader, die in het verborgene ziet, zal het u vergelden”. We moeten ons verootmoedigen voor Gó. Om Zijn genade moet het ons te doen zijn. Een gebroken en verslagen hart zal Hij niet verachten. Maar als het ons om de HERE te doen is dan lopen we er niet mee te koop. Mogelijk merkt deze of gene het wel aan ons dat we groot verdriet hebben. Maar daar is het dan niet om te doen. Het echte „vasten”, de echte verootmoediging heeft met de HERE te doen en niet met de mensen.

Er zijn kringen van het christendom waar men dit vergeet. We spreken wel eens van „de zwarte-kousenkerk”. Mogelijk zijn er ook wel kerken of kerkjes van „zwartkijkers”. Waar de zware godsdienstigheid pose wordt of aanstellerij. Laten wij maar niet denken, dat wij voor die zonde niet vatbaar zijn. Wij meten de zonden van anderen soms breed uit en zeggen dan, dat wij toch zo diepbedroefd zijn en zo erg verdrietig over dit alles. We zijn daar dunkt mij wel eens een beetje te vlot mee. Is dat wel waar, dat wij echt bedroefd zijn en er verdriet over hebben? En dan ook over eigen zonden?

Indertijd liep men op de house-parties wel te koop met schuldbelijdenissen. Men verootmoedigde zich diep voor de mensen en behaagde zich daarin zeer, als ik me niet vergis. Hebben we tegen anderen gezondigd? Laten we het hun dan belijden. Maar laten we met onze verootmoediging niet pronken. Dat is zelfs gevaarlijk. Laten we ons verootmoedigen voor de hemelse Vader, die in het verborgen ziet en het zal vergelden.

H. J. Jager.

VROOMHEID EN KERKREGERING

Waar geen oprechte godsvrucht heerst: hoe heiliger plaats iemand dan bekleedt, hoe vermeteler hij woedt. Daarom moet men destemee op zijn hoede zijn, dat de goddelozen geen toegang verkrijgen tot de regering der kerk. Maar zij, die deze ambten bekleden, behoren met eerbied en matigheid zichzelf te bedwingen, opdat zij niet de schijn op zich laden, als waren zij gewapend om kwaad te doen.

Calvijn

Het kleed zonder naad

III

Bij het kledingstuk dat te Trier werd geëxposeerd in de maanden augustus en september, bracht Rome de **oecumeniteit** ter sprake. Rondom de pelgrimage te Trier maakte de H. Kerk een bedriegelijke en misleidende propaganda voor haar eigen inzicht in de oecumeniteit. Een speciaal pamflet voor de pelgrims werd aan elke bezoeker van de vitrine, waarin het kleed was ten toongesteld, uitgereikt. In dat pamflet was een boodschap van de paus zelf, gericht aan de bisschop van Trier, opgenomen. In die boodschap herinnerde de paus aan zijn besluit om spoedig een oecumenisch concilie bijeen te roepen. Op dat voorgenomen oecumenisch concilie zal de „éne, heilige, katholieke Kerk”, aldus de paus, „haar banier opheffen in het teken der hereniging en zal zij terug roepen tot haar schoot allen, die zich van haar hebben afgescheiden tengevolge van ongelukkige omstandigheden”.

Om der wille van deze scheiding heeft de Kerk „reeds te lange tijd haar moedertranen vergoten”. En dan schrijft paus Johannes XXIII: „Het kleed zonder naad van Christus is beeld en symbool van de kostbare Eenheid van de Kerk. Nu dat kleed zal worden voorgesteld voor de ogen en voor de geest van de mensen, zal het als vanzelf hen zeer aansporen om te bidden en te werken voor de realisering van deze Eenheid”.

U ziet het: het kleed zonder naad heet beeld en symbool van de eenheid van de Kerk.

Van welke eenheid?

Hoe ziet de „heilige Vader” deze eenheid?

De volgende zin die we voor een deel citeren maakt dit duidelijk.

„Op de **terugkeer tot het vaderhuis**... van hen die het hebben verlaten... moeten wij hopen... De kinderen die onder het dak van het vaderhuis zijn gebleven, verwachten de gescheiden broeders met open armen te zullen kunnen ontvangen”.

Wij onderstrepten de woorden „terugkeer tot het vaderhuis”. Ze demonstreren dat wat de paus wil: het oecumenisch verlangen van de „heilige Vader” is het verlangen, dat de gescheidenen, de protestanten, als verloren zonen, kinderen, die het vaderhuis verlaten hebben, zullen terugkeren tot dat vaderhuis, het Roomse kerkelijk instituut.

Er is in dit pamflet geen sprake van een gemeenschappelijk zoeken van de ware eenheid van de kerk. De ware eenheid van de kerk kan alléén worden gezocht, wanneer men begeert de dwalingen op te sporen. Wanneer men begeert zich aan het Woord van God in alles te onderwerpen. De paus spreekt slechts over een „terugkeer” tot het vaderhuis. Dat wil zeggen een terugkeer tot de gehoorzaamheid aan het menselijk gezag van de „heilige Vader” te Rome. En we horen niets van een begeerte om terug te keren tot de onderwerping aan het Woord van God.

In het pamflet doet de bisschop van Trier een beroep op de pelgrims, dat zij hun best zullen doen om mee te werken tot het bereiken van het doel van het terugroepen van de afgescheiden kinderen naar het vaderhuis. Hij schrijft: „Bidt dan voor het oecumenisch concilie dat de H. Vader heeft aangekondigd, opdat het weldra moge worden: één kudde en één „Herder”. Goed verstaan! Die éne Herder ziet op de „heilige Vader” te Rome.

De propaganda die te Trier werd gemaakt voor de oecumeniteit is een propaganda voor het eigen inzicht in de oecumeniteit, en dat eigen inzicht in de oecumeniteit is het inzicht, dat het Roomse kerkelijk instituut met al haar dwalingen en ondanks al haar dwalingen de éne, heilige, katholieke of algemene christelijke kerk is. En dat de niet Roomse christenen van het éne lichaam der kerk zijn afgedwaald en zich van dat éne lichaam hebben afgescheurd. We noemden deze propaganda boven een bedriegelijke en misleidende propaganda. Dat zijn harde woorden. Maar we menen ze te moeten neerschrijven. Want dit spreken is niet in overstemming met het Woord des Geestes. Het is niet in overeenstemming met de leer der apostelen en profeten. Het is niet in overeen-

stemming met hetgeen onze Middelaar ons Zelf heeft voorgehouden betreffende de eenheid van allen die in Hem geloven. Het is niet in overeenstemming met de Waarheid. Daarom uit de leugen. En misleidend zoals het spreken uit de leugen altijd is. Er is in naam van de „heilige Vader” al wat een misleidend spreken geweest. Dit is een nieuw misleidend spreken. Gedurende de maanden van de pelgrimage naar Trier gingen elke dag, van de morgen tot de avond, de gebeden omhoog, werden litaniën en gezangen aangeheven, werden preken gehouden in déze geest van een verkeerde oecumeniteit. Een oecumeniteit, die bestaat in de oproep tot terugkeer onder het menselijk gezag van het Vaticaan. Er zijn bijna twee miljoen pelgrims geweest. Ze hebben dit spreken gehoord en het mee naar huis genomen. Voor de roep tot ware oecumeniteit zijn hun oren voor de zoveelste keer toegesloten geworden. Rome is een levende instantie van leugen in de strijd voor het koninkrijk Gods. Want dat koninkrijk bestaat in liefde en waarheid en gerechtigheid. Ik weet wel, dat Roomse **theologen** in „het gesprek” over vooronderstellingen van het dogmatisch denken, soms dicht kunnen naderen, op bepaalde punten, tot het denken van reformatorische christenen, maar we moeten niet wanen, dat dit Rome is. Zolang Rome blijft staan op het eenmaal ingenomen standpunt in dogmatisch, zal Rome blijven wat het was en is, een instantie die de christenen weerhoudt om in het kerkelijke leven Christus te volgen. Een instantie, die de mensen in vele opzichten verhindert om het Woord Gods te horen. En wie dat verhindert, die verhindert tevens dat de mensen zich **onderwerpen** aan het Woord Gods. Naar de goede uitleg van onze Heidelbergse Catechismus, komt het koninkrijk Gods juist dáárin, dat wij ons hoe langer hoe meer aan het Woord **onderwerpen**. Dit Woord is immers het Woord van onze Koning.

Pasteur F. Kreiss, van wie ik een kort ooggetuigeverslag las van zijn bezoek aan Trier, merkt daarbij op,¹⁾: als het kleed zonder naad van onze Here Jezus Christus een symbool van iets zou zijn (hetgeen in het midden te laten is) dan is het dat zeker niet van de kerk, die gescheurd is door de zonden, door het ongeloof van mensen. De kerk is niet het kleed dat Christus beschermt, maar omgekeerd, Christus is het kleed dat de naaktheid van de kerk bedekt. Als we in deze trant aan beeldspraak zouden willen doen, zoals de „heilige Vader”, dan ligt het voor de hand om in het kleed, uit één stuk geweven, dat de Heiland heeft gedragen, het beeld en symbool te zien van de volmaakte gerechtigheid en onschuld van Christus. Dat kleed brengt Christus naar ons, arme zondaars, om er onze ongerechtigheden en zonden mee te bedekken. Al onze gerechtigheden zijn als een bezoeld kleed, Jes. 64 : 6. Christus Zelf, met Zijn verdiensten en gerechtigheden, heeft voor ons het uit één stuk geweven kleed willen zijn. Met dit kleed bekleed kunnen wij voor God verschijnen. Dit is beeldspraak die de apostel Paulus na aan het hart ligt. Hij schrijft in Rom. 13 : 14 dat wij de Here Jezus Christus moeten „aandoen”, blijkbaar als een gewaad dat we aantrekken. In Gal. 3 : 27 vinden wij diezelfde beeldspraak: Want gij allen, die in Christus gedoopt zijt, hebt u met Christus **bekleed**. De Roomse Kerk heeft juist deze volmaakte gerechtigheid van de Middelaar, waarmee Gods volk bekleed wordt, afgewezen. De Roomse Kerk vraagt van arme zondaars, dat zij hun best zullen doen om het kleed van eigen gerechtigheden te herstellen en eigen verdiensten voor God te brengen. De verdiensten van de Here Jezus Christus dienen alleen om de onvolkomenheden van ons bezoeld kleed te verbergen. Zo onderricht Rome haar kinderen. In het pamflet voor de pelgrims te Trier, waarin men toch (waarschijnlijk) de gescheiden broeders, Luthers en gereformeerden, niet voor het hoofd heeft willen stoten, staat te lezen op bladz. 17: Almachtige en eeuwige God bekrachtig ons om het heilig kleed, teken van het lijden van onze Heer, zó te vereren, dat wij **verdienen** de vergeving van onze zonden te erlangen”. En bladz. 18: Geef ons de kracht om U te volgen met liefde en berouw, op de weg van het kruis, en om

zó te verdienen dat wij mogen binnegaan in uw glorie. En van de eerste bladzijde af wordt de aandacht van de pelgrims gericht op de talrijke **aflaten**. „Volle” en „gedeeltelijke” aflaten, die men „kan verdienen bij het bezoek van de heiligdommen van Trier”, en „bij het vereren van het heilige kleed”.

En de paus richt zich in zijn boodschap tot de pelgrims om over hen in te roepen: „het licht en de goddelijke genade door de tussenkomst van de Welgelukzalige Maagd Maria”. Hij gaat aldus voort op het pad van zijn voorgangers, die door de marialatrie zoveel hebben bijgedragen om het evangelie te verduisteren, door de arme zondaars te verwijzen naar andere middelaars dan de Enige, Die ons van God geschonken is tot een volkomen verlossing. 1 Kor. 1 : 30.

Door dit onderwijs heeft de Roomse Kerk, ja zijzelf, het kleed zonder naad van onze Here Jezus Christus gescheurd, en door dit feit heeft zij de zo smartelijke breuk in de christenheid veroorzaakt, zo schrijft onze vriend Kreiss uit Parijs, terecht, naar het mij voorkomt.²⁾

Niet Luther en niet Calvijn en niet de andere reformatoren, niet de gescheiden broeders hebben het kleed zonder naad gescheurd, maar integendeel door de leer dat een zondaar gered wordt door genade alleen hebben zij het evangelie en de volkomen gerechtigheid van Christus, voor ons bewaard zoals de apostelen dit gepredikt hebben, met uitsluiting van menselijke verdiensten voor God.³⁾

J. Meester.

¹⁾ Le Luthérien, organe des Eglises Luth. Libres de France et de Belgique; Octobre 1959. Paris.

²⁾ C'est par cet enseignement que l'Eglise romaine a, elle, déchiré la robe sans couture de l'Evangile de Christ, et de ce fait aussi causé la déchirure si douloureuse.

³⁾ La vrai „sainte tunique sans couture”... ne se trouwe ni à Trèves, ni à Rome, mais dans le saint Evangile, la Parole éternelle de Dieu (Kreiss).

BOEKBESPREKING

Prof. Dr K. J. Popma, **Levensbeschouwing**. Opmerkingen naar aanleiding van de Heidelbergse Catechismus. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1958.

III

Er staan in het boek van Popma nog enkele dingen, waarop ik de aandacht zou willen vestigen, omdat ze van bijzonder belang zijn.

In de eerste plaats, wordt daarin overal bijzonder accent gelegd op het ambt van de mens, het de mens door God gegeven ambt. In dit — trouwens ook in ander — opzicht is er een sterke overeenkomst tussen het werk van Popma en Schilder. In een situatie, waarin alle accent wordt gelegd op de mens en zijn (revolutionaire) vrijheid, is dat van bijzonder belang.

Er is, zo schrijft Popma „geen mensenleven en geen mensendaad zonder ambt. Alle menshandelings is ambtelijk”.

Inderdaad: een mens kan zich nooit uit het hem gegeven ambt losrukken. Hij kan wel, en soms rechtdraads, tegen de hem gegeven ambtelijke opdracht ingaan en de ambtelijke opdracht schandelijk misbruiken. Maar hij blijft in de klem van de hem door God gegeven ambtelijke verplichtingen.

Elk ambt, of het nu algemeen is of bijzonder, zo betoogt Popma verder, bestaat bij de gratie van het woord van God. De ambtsdrager is ambtsdrager omdat het woord van God tot hem gekomen is. Of hij het weet of niet. Of hij het hoort of verwerpt. In het naar Gods beeld geschapen zijn van de mens ligt opgesloten, dat hij ontvankelijk is voor de aanvaarding van ambtelijke opdrachten.

Nu is de wereld steeds boordevol ambtsverkrachting. Ook de Christenheid. „Christen-zijn is een ambt. De geschiedenis van het Christendom doet van die ambtelijkheid niet heel veel zien. De overgrote meerderheid der Christenen is vergeten wat dit woord betekent en dat Christenzijn een ambt is. Men maakt er van alles van, maar een ambt, nee”.

Het ambtelijk besef en de ambtelijke activiteit worden nu vooral bedorven door het

personalisme. Zeker de mens mag, ja, moet een persoon zijn. Dat wil zeggen, want dat betekent dat woord: een relatiestichter. Maar het persoonlijke ontardt gemakkelijk in het „overpersoonlijke”. De mens wordt dan té persoonlijk, of, anders gezegd: hij ontardt in een „persoonlijkheid”. Persoon, zowel als individualiteit, hebben geen zin in zich zelf. Neen, zij ontleen hun zin aan het ambt en de ambten, waarin zowel individualiteit als persoon worden verdisconteerd en opgenomen. Paradoxaal kan men zeggen: die mens is het meest persoon, die het minst persoon is. Dat wil zeggen: die zijn persoon doet opgaan in en wegschuielen achter het ambt. Dit ambt is er volmaakt in Christus. Het moet altijd weer onze aandacht boeien, dat de Christus zijn persoon deed verdwijnen achter zijn ambt. „Mijn leer is de mijne niet”. „Indien ge Mij niet gelooft, gelooft dan mijn (ambtelijke) werken”.

Personalisme wil nu gewoonlijk zeggen, dat men poogt aan de persoon de structuur en de vrijheid van het ambt toe te kennen. Maar dat is de omgekeerde wereld. De persoon heeft geen recht op het ambt, maar het ambt op de persoon! Als we zeggen: „God heeft recht op ons”, erkennen we Zijn soevereïn bestel voor de ambtelijke opdrachten. Pas als de persoon haar bestemming vindt in de aanvaarding van ambtelijke opdrachten, komt de persoon tot haar recht, en kunnen we met zin van „persoon” spreken. De zin van de personaliteit ligt in haar dienstbaarheid aan het ambt. Afgezien van het ambt heeft de persoon eigenlijk geen zin. Als we ons hart aan Jezus Christus geven is dat primair een ambtelijke daad, een geloofsdaad, die nooit los staat van onze kerkelijkheid en nooit los staat van ons ambt van mens te mogen zijn en van onze soms zeer speciale ambten.

Dit zijn enkele, zeer waardevolle, gedachten uit wat Popma in zijn boek over het ambt schrijft.

* * *

Een ander moment dat mijn aandacht trok in dit boek is wat Popma zegt over de zonde.

Als er één ding nodig is in het christenleven dan is het wel de kennis van de zonde, van de werkelijke, de eigen zonde. Zolang wij eigen zonden niet kennen, kunnen we ze niet belijden en bestrijden. Zolang we onze zonden niet kennen, zijn we er slachtoffer van. We kunnen dan ook de zonde in het leven van anderen niet ontdekken. Of we maken van het zondeleven van anderen een caricatuur, door kleinigheden verschrikkelijk te vinden en de echte, diepe zonde over het hoofd te zien. Misschien is een mensenhart nergens zo geraffineerd in als in het voor zich zelf verbergen van de zonde. Wie er oog voor kreeg staat telkens weer perplex over de geraffineerdheid waarmee hijzelf en zijn naasten eigen zonden bedekken, kleuren, goedpraten, verdoezelen. Daarom is speciaal in de prediking een voortgaande ontmaskering, een steeds dieper dóódringende analyse van de zonden zo broodnodig. Wat hebben oppervlakkigheid en grofheid in dit opzicht reeds onnoemelijk veel kwaad in de kerk aangericht! Hoe vaak heeft men met zware dreunende woorden over de zonden gesproken, die in feite niets zeiden. Hoe vaak heeft men allerlei tweede of derde of vierde rangs dingen opgeblazen tot grote ongerechtigheden — men denke maar eens aan tirades over kousen, kleding, het al of niet lid zijn van bepaalde organisaties enz. enz. — terwijl men de echte, de goddeloze, de dodelijke zonden van hoogmoed, eigengerechtigheid, onwaarachtigheid, liefdeloosheid, onbarmhartigheid niet zag en daarom ongemoeid liet.

Het is daarom een goed ding, dat Popma op indringende wijze over de zonde spreekt.

Het typische van het leven-in-zonde, zo schrijft hij op blz. 250 is dit, dat het onmenselijke tot de levenstoon gaat behoren, en tot de cultuur. Als iemand in zonde valt, al is dat nog zo erg en al heeft dat nog zo schrikkelijke gevolgen, die niet meer herstelbaar zijn, dan is dat toch altijd veel minder vreselijk, dan het rustig en gestileerd leven in een zonde-complex, dat tot de levenstoon is gaan behoren, dat in het levensgevoel is opgenomen, en geheel de menselijkheid bepaalt. Christus heeft het ergst moeten strijden tegen en is in de dood gedreven door die beschaafde levens-zonde, waarvan de historicus kan zeggen: dat is een manier van leven, dat is cultuurvorming. Een moordenaar is een veel minder zwaar zondaar dan iemand,

Blumhardt

van J. W. Schulte Nordholt

*Hij had zijn koets zijn hele leven lang
klaar staan met paard en tuig, om, als de tijden
vervuld zijn zouden en de grote zang
der engelen zou klinken, uit te rijden
in hoge hoed en zondags-zwarte kleren,
rechttop achter het trappelende paard,
zijn Heiland tegemoet, die weer zou keren
— en nu voorgoed — als Koning van deze aard.*

*God, wat hebt Gij gedaan met zulk een hart,
dat zozeer heimwee was en grote dromen?
— Het moet stil liggen wachten in de grond.
En wat doet Gij met ons, die in een zwart
getij U om Uw laatste wederkomen
roepen met een vertwijfelende mond?*

Uit: *Levend Landschap* (Amsterdam, U.M. Holland, 1950, 2e dr. 1952)

Het behoort tot de geheimen van de kunst, op indirecte wijze duidelijker te kunnen spreken, dan men het op directe wijze vermag te doen. Het indringende van het woord van den dichter ligt dan hierin, dat een „herkenning” gevraagd wordt en dat deze op het moment zelve de verrassing verdiept tot een deel krijgen aan een visie met de ziel, met het hart.

Zo hier. Blumhardt is hier slechts de gestalte waaraan de dichter zichzelf en eigen generatie meet. En dan nog weer niet de volop historische Blumhardt, zoals hij in geschikte voortleefde als de gebedsgenezers en zielszorger van Möttlingen, maar enkel de prediker die met hartstochtelijk verlangen uitzag naar de wederkomst van zijn Heiland, en nu al tachtig jaar wacht in zijn graf.

De eerste acht regels hebben visie en vaart! Het is één lange samengestelde zin met krachtig voorwaarts stuwend ritme; visionair in het beeld van fiere verwachting: „rechttop achter het trappelende paard”.

De laatste zes zijn sterk antithetisch, in dubbelen zin. De nieuwe, bondige typering van den ziener als „een hart dat zozeer heimwee was en grote dromen”, maakt de verrassing over God's daad met Blumhardt te sterker. En daarop bouwt de dichter zijn sonnet nu verder. Het „zwart getij” en de „vertwijfelende mond” contrasteren volkomen bij de geestelijke ontmoeting, waaraan dit gedicht zijn ontstaan te danken heeft. En het is stellig een bijzondere schoonheid van het vers, dat het antwoord op de laatste vraag enkel wordt gesuggereerd, in de lijn dier antithese: — zult Gij óns overvallen in dien nacht...?

J. Bosch.

die heel rustig zijn medemensen te kort doet, zo gestileerd en fijn, dat het kwaad niet aanwijsbaar is, terwijl de getroffen tot in het diepst van zijn hart voelt dat door dit geijkte zo-en-zo-doen het samenleven tot in het merg van zijn menselijkheid is verpest.

Aangrijpend is ook wat Popma schrijft over de berekening. Een berekenend mens, zo predikt hij, is in heel zijn leven een vloek tegen de belijdenis van Gods voorzienigheid. Een berekenend mens is ook niet betrouwbaar. Hij moet liegen of hij wil of niet. En deze berekening, die wat de kerk in Zondag 10 belijdt tot een illusie maakt komt niet alleen in de zakenwereld maar ook en veel meer in de kerkgeschiedenis voor. Daar worden de afspraken gemaakt, de acties achter de schermen volvoerd, de compromissen voorgesteld en als plan van actie aangenomen, die alle gedrenkt zijn in menselijke berekening. Berekening in het kerkelijk leven is altijd dieper zonde dan in politiek en koopmanschap. Kerkelijke politiek is bijna onvermijdelijk vuile politiek. Altijd komt deze berekening voort uit een wortel van intense goddeloosheid, namelijk uit het geloof, dat God liegt als Hij in zijn Woord verzekert een almachtig God en getrouw Vader, een voorzienig en alles regerend God te zijn.

De berekening doet de naaste altijd kwaad. Ze beschouwt hem als een ding, als een voorwerp. Zoals men kan berekenen, hoe ver een kogel draagt, hoe lang een schip kan varen, hoe snel een auto kan rijden, zo berekent men hoe een mens zal reageren. Men bestudeert hem; is hij geldzuchtig, dan komt men eerst daaraan tegemoet, voordat men hem een dienst vraagt; lijdt hij aan eerezucht, dan bezorgt men hem eerst een glimmend baantje. Men is te zijner tijd vriendelijk en te zijner

tijd meedogenloos en onmenselijk. De hand die eerst op de schouder klopte richt zich op eens met uitgestoken vinger tegen de ogen.

Bescherming is altijd gekoppeld aan succesjacht. Dat kan heel fatsoenlijk toegaan: de geroutineerde succesjager is, uitwendig gezien, geen onmens. Hij is veel gevaarlijker. Hij haalt het gericht Gods over de wereld; over de kerk en over de staat en over de gezinnen. De berekenende mens is altijd een doodslager, want hij dringt zijn naaste weg van de plaats die God hem gegeven heeft (alleen al doordat hij hem niet als mens, maar als ding bejegt, en daarbij blijft het niet). De berekenende mens is altijd een dief, want hij eigent zich door berekening allerlei toe, dat de Here hem niet geeft, maar dat hij krijgt van zijn afgod, berekening. En boven dit alles troont de Here Die almachtig is en getrouw, Die de berekening van de rekenaars gebruikt om Zijn plannen te volvoeren; Zijn plannen die niet verijdeld kunnen worden.

Is dit alles niet aangrijpend raak, scherp en actueel?

* * *

Zoals algemeen bekend is sprak en spreekt men in de kringen van de Wijsbegeerte der Wetsidee veel over het geloof als een functie. Men bedoelt daarmee, dat het geloof een menselijke activiteit is. — Zeker, men belijdt van harte, dat het christgeloof van het begin tot het eind een gave is van de Heilige Geest, die het door het woord in het hart van Gods kinderen werkt; maar desalniettemin is het geloven een menselijke acte: God gelooft niet. Het geloof is dus voorts een menselijke acte náást andere als psychisch ontwaren, denkend analyseren, historisch vormen, economisch handelen enz.

Van meet af aan is tegen deze positie van het geloof naast de genoemde menselijke acties bezwaar gemaakt. O.a. door Prof. Schilder.

Het blijkt nu uit Popma's boek, dat deze kritiek op deze visie niet langs hem heen is gegaan. Integendeel, hij werd er door gegrepen en brengt nu een belangrijke correctie aan op wat in de kringen van de wijsbegeerte der wetsidee hier en daar nog gangbaar is.

Popma schrijft b.v. „Geloven is ook niet een mensendaad naast andere mensendaden. Ons geloof, of onze weigering om te geloven bezielt onze daden en maakt er de kern van uit". Het geloof, zo horen we telkens, redeneert wel, maar het kan niet beredeneerd worden. Indien het geloof beredeneerd kon worden, zou het geen geloof zijn. Omdat het met het geloof zo staat spreken we, aldus Popma, kwaad van het geloof, als we het een functie noemen". En dan zegt Popma deze fijne dingen over het geloof: „Het geloof is in zekere zin **niets**: het is het geopende hart, het toegewend hart, het ontvankelijk hart. Het leeft zijn leven in alle menselijkheid, het leeft ook zijn geheel eigen leven; het is menszijn en het is openheid; het kan zich toespitsen tot schuldbelijdenis en lofzegging in enen, of tot een krachtig en rechtvaardig gebed; en als we die toespitsing gewaar worden, zien we meteen, dat alle volheid van menszijn daarin gegeven en present is. Daarom spreken we kwáád van het geloof, als we het een functie noemen". Waar geloof is levende menselijkheid. Wie het geloof als een functie opvat verschraalt en verjuridiseert het. Wel kan het geloof zich in verschillende richtingen en op verschillende wijze toespitsen. Maar deze toespitsing kan niet functie worden genoemd. Het staat daarmee geheel anders dan met de verbijzondering in een politiek of ethisch ambt. Waar geloof is de religieuze essentie en de dynamische praktijk van het menszijn. En dan deze twee in énen.

Met deze m.i. reformatorische en schriftuurlijke visie op het geloof zijn we zeer dankbaar.

* * *

Er zou nog veel meer te zeggen zijn over dit boek van Popma.

Ik denk b.v. aan wat hij zegt over de theologie. Popma zou Popma niet zijn als hij ook in dit boek daarover niet schreef en daarmee niet streed. Reeds sinds vele jaren heeft Popma aan de theologen en dan speciaal aan de gereformeerde de vraag gesteld wat ze precies onder theologie verstaan en dan speciaal onder theologie-als-wetenschap. Hij heeft gesproken over het menselijk kennen en speciaal over het menselijke wetenschappelijke kennen. Hij heeft de typische aard daarvan geanalyseerd en gevraagd hoe het daarmee nu stond in de theologie. Tot nu toe is men, voor zover ik weet, op zijn vragen niet ingegaan. Met grote energie vecht Popma steeds tegen een theologie, die, zoals hij dat zegt een theo-ontologie is. Dat wil zeggen een theologie, welke in feite boven de openbaring wil uitgrijpen, welke door „vertaling" van Gods woord in theologische begrippen een hogere kennis van God en goddelijke zaken meent te kunnen verkrijgen dan die welke de openbaring als zodanig geeft, die na wil gaan hoe God in elkaar zit en hoe het precies met zijn eeuwige besluiten staat. Het is voor een gereformeerd theoloog heilzaam in dit opzicht naar Popma te luisteren. Want theologiseren is nu eenmaal een gevaarlijk bedrijf. Men moet daarbij op zijn hoede zijn voor het overschrijden der grenzen. Er is in Popma's spreken over deze dingen iets van de hartstocht waarmee Calvijn toornde tegen de „nieuwsgierigheid" en de moeder daarvan de „speculatie".

Ik zou ook nog kunnen wijzen op prachtige typeringen welke men in het boek van Popma vindt. Een kerkist, zo horen we b.v. op p. 211, „is een man die niet zozeer de kerk van Christus gelooft, maar — of hij het precies weet of niet — de kerk van de gelovende zondaar". En: een confessionalist loochent de trouw des Heren over Zijn Woord en stelt daarom de vastigheid van zijn subjectieve belijdenis (subjectief, ook al heeft ze gezag) in de plaats van Gods Woord als wet voor hart en leven. We zouden ook kunnen spreken over de fragmenten waarbij we een vraagteken plaatsten.

Maar we houden op.

We willen ten slotte nog zeggen, dat dit

boek een zorgvuldige, kritische lezing ten volle verdient. En dat speciaal predikanten, juist vanwege de geheel nieuwe en originele aanpak van de boodschap van de catechismus, van de bestudering van dit boek een verdieping en verfrissing van hun kennis van Gods Woord en de confessie mogen verwachten. Hetgeen steeds nodig is.

C. V.

„VAN KRACHT TOT KRACHT" (Slot)
Enkele opmerkingen naar aanleiding van het boek van A. A. Basoski.

Onder het Vrijgemaakt kerkvolk zijn, t.a.v. de kerk, uitdrukkingen algemeen gangbaar die typisch Vrijgemaakt kunnen worden genoemd.

Uitdrukkingen als b.v. „de kerk heeft een adres", „valse oecumene", „ethisch conflict", „er is maar één doopvont en één avondmaaltafel", „kerkvergaderend werk...", enz.

Deze uitdrukkingen hebben alle betrekking op één bepaalde zijde van de Kerk, en ze zijn ontstaan in een tijd, toen die bepaalde aspecten van de kerk werden ontkend of genegeerd. In de strijd om de volle waarheid, moeten de zaken soms haarscherp worden gesteld of één bepaald aspect bijzonder worden benadrukt.

Zo spreekt de Schrift tegen de wettische joodse christenen, zeer uitdrukkelijk: Abraham is gerechtvaardigd door het geloof en niet door de werken. Tegen de christenen die het met de goede werken niet zo nauw namen spreekt de Schrift: Is onze vader Abraham niet uit de werken gerechtvaardigd...?

Voor de Schriftgelovige liggen hierin geen moeilijkheden. Die moeilijkheden komen, als wij eenzijdig, met voorbijzien van het ene, het andere apart gaan stellen.

Zo is het met de waarheid omtrent het geloof, zo is het ook met de waarheid omtrent de Kerk.

„De kerk heeft een adres", accoord. Waar het adres is van de Kerk in Wormer, moet ik kunnen uitmaken. De belijdenis spoort mij bij dat zoeken naar het adres van de Kerk aan tot naarstigheid en goede, dus grote voorzichtigheid.

Het is geenszins uitgesloten, dat ik juist vanwege die naarstigheid en die grote voorzichtigheid tot de overtuiging kom, dat de Kerk in Wormer niet één, maar twee adressen heeft. Want ook de Christelijk Gereformeerde Kerk van Wormer kan voldoen aan de normen van Gods Woord. Dan kom ik dus tot de gevolgtrekking, dat er in Wormer, twee avondmaaltafels en twee doopvonten staan, terwijl Christus uitdrukkelijk wil, dat zij beide één zijn.

„De kerk heeft een adres", accoord. Op de plaats waar ik woon heb ik dat adres. Maar nu ga ik verhuizen naar de stad van broeder Basoski, Groningen.

En in Groningen zal ik naarstig en met goede voorzichtigheid moeten zoeken naar het adres van de ware kerk. Als de Schrift, of als de belijdenis nu maar met een enkel woord sprak over een waar of een vals kerkverband, dan lag de zaak vrij eenvoudig. Maar daarover spreekt de Schrift niet en de belijdenis evenmin.

Naar de aard der liefde, zal ik natuurlijk mijn naarstig onderzoek beginnen bij een der Vrijgemaakte kerken van Groningen. Maar dan brengt broeder Basoski mij in grote moeilijkheden. Hij zegt van zijn kerk: „De ware Kerk, die wegens haar gebreken en zonden vaak zo onzuiver, maar nochtans wettig (is)...".

De belijdenis zegt dit van de ware Kerk: „Kortelijk, zo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd. Hierdoor kan men zekerlijk de ware kerk kennen...".

'n Onzuivere ware kerk, waar haalt zij haar wettigheid vandaan?

Nog eens, met alles wat broeder Basoski van de Kerk zegt, kom ik er niet uit en kom ik er nooit uit. Wat hij in zijn boek over de kerk zegt is niet onwaar, maar naar mijn gevoelen wel eenzijdig. En zijn stellige uitspraken en meningen over „de door Christus Vrijgemaakte Kerken" gaan mij te hoog en reiken mij te ver.

Neen, ik wil geen tegenstelling, maar wel onderscheiding tussen algemene christelijke Kerk, verspreid en verstrooid door de gehele wereld en alle eeuwen, én de Vrijgemaakte

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging

„Opbouw":

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de

Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2, Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

Kerken. Ook wil ik bij het spreken over kerk en koninkrijk Gods beiden niet vereenzelvigen, maar ze in de juiste rangorde zien.

Het gaat in de wereld eerst om Christus' Koningschap en Zijn Koninkrijk en dan om de kerk. Die volgorde houdt ook de belijdenis aan als zij over de tweede bede, Uw koninkrijk kome, zegt: „Dat is: regeer ons alzo door Uw Woord en Uw Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen", en dan komt: „bewaar en vermeerder Uw Kerk".

Als ik dus antwoord moet geven op de vraag: wat moet voor ons het belangrijkste zijn in ons denken en handelen, zeg ik niet, zoals Basoski, „de ware, dus de Vrijgemaakte kerk", maar ik zeg: het Koningschap en het Koninkrijk van Christus, dát is het eerste en het belangrijkste, en in het licht van Zijn Koninkrijk plaats ik mijn gebed en mijn arbeid voor de ware Kerk.

Als men deze opmerkingen n.a.v. Basoski's boek als een soort van polemiek van mij met broeder Basoski beschouwt, heb ik daar geen bezwaar tegen.

Maar als men denkt, dat het maken van deze opmerkingen voor mij een plezierige bezigheid was, heeft men het toch wel mis.

Aangenaam zou het voor mij geweest zijn, als ik Basoski's boek, en daarbij de wijze van spreken over de kerk, zoals die typerend is geworden voor het Gezinsblad, zou kunnen onderschrijven en aanbevelen.

Maar dat kan ik niet en mag ik niet.

Als persoonlijke mening van broeder Basoski en de medewerkers van het Gezinsblad kan ik deze opvattingen respecteren. Bijna zou ik zeggen, het is wel goed, dat deze opvatting over de kerk er ook is, want de waarde en betekenis van de ware kerk voor het leven en werken van de gelovige, wordt vaker onderschat dan overschat.

Echter; niet minder dan ik, is broeder Basoski en zijn de medewerkers van het Gezinsblad, overtuigd van de noodzaak van de Gereformeerde school, Gereformeerde pers en organisatie.

En de wijze van zien en van spreken t.a.v. de kerk, heeft belangrijke gevolgen t.a.v. de motieven van Gereformeerde actie.

Zo maakt het naar mijn mening wel verschil, of men zegt, in mijn denken over en mijn handelen voor de Gereformeerde actie is de kerk het belangrijkste; of dat men zegt: het gaat allereerst en allermest om het Koningschap van Christus en om Zijn Koninkrijk.

In het eerste geval dreigt het gevaar, dat wij allerlei Gereformeerde kerkelijke organen en organisaties krijgen. Organen en organisaties die alleen en uitsluitend open staan voor kerkleden.

Zover gaat gelukkig Basoski niet, vrijwel overal laat hij de deur nog 'n kiertje open. Hetgeen bewijst, dat de nogal omstrede kwestie van de dichte of de open deur geen kwestie van principe is.

Voor dat woordje „kerkbasis” ben ik in dit verband echter bang.

Naar mijn vaste overtuiging mogen onze Gereformeerde organisaties niet staan op de kerkbasis, in deze zin, dat principiële, organisatorische samenwerking in één organisatie met niet Vrijgemaakten eigenlijk niet kan en niet mag.

Ik zou het zó willen stellen: buiten onze Vrijgemaakte kerken zijn er nog velen, hoeveel het er zijn weet ik niet, maar ze zijn er en ik heb ze ontmoet, die met ons willen leven naar het volle, rijke Woord en die de Gereformeerde belijdenis van harte liefhebben. Buiten onze Vrijgemaakte Kerken zijn er nog velen, waarvan wij naar de Schrift kunnen zeggen: het is een zonde voor God, dat wij kerkelijk gescheiden leven, want U en wij horen naar Christus uitdrukkelijk gebod aan één avondmaalstafel.

Welnu; deze niet-Vrijgemaakte broeders en zusters mogen wij niet afstoten en dat te minder, als deze broeders en zusters voor hun niet-Vrijgemaakt zijn motieven kunnen aanvoeren die, hoewel niet steekhoudend, ons schaamrood doen staan. Misschien — want ik ben daar nog niet zo zeker van, misschien is voor deze mensen de lange, zware weg van: „dan moet je je maar Vrijmaken”, wel de meest verkieselijke weg. Maar ik geloof, dat er ook een kortere en minder zware weg is. De weg van de dwalende broeder een wei-

nig verdragen in zijn onverstand. Waarom zouden wij, met ons „rijker inzicht” en onze „hogere trap van kennis”, die christelijke verdraagzaamheid niet in praktijk brengen?

Waarom zouden wij de „geestesvrolijkheid” waarmede en waardoor wij het vaandel van de Belijdenis laten wapperen, ook niet gebruiken om die niet-Vrijgemaakte broeder en zuster op zijn en haar lange weg naar de ware kerk een eindje tegemoet te lopen? Verscheurend gedierte is er op die weg niet.

Want het gaat in onze Gereformeerde organisaties om het Koninkrijk Gods. Dát Koninkrijk moet het belangrijkste zijn in ons gelovig denken en in ons praktisch handelen. En omdat het Koninkrijk Gods het belangrijkste is in ons denken en handelen, hebben wij de kerk hartelijk lief. Zij is onze Moeder, die ons tot kinderen des koninkrijks opvoedt. Maar — en dat wordt wel eens vergeten — zij is een moeder van volwassen kinderen. Laten wij ons dan, inzake vragen van organisatie en andere praktische zaken, als volwassenen gedragen. Bezinning is wél nodig!

Wormer.

Jac. Wijnands.

N.B. De reacties, welke ik reeds vóór het afsluiten van deze artikelen ontving, noodzaken mij, behoudens goedkeuring van de redactie, nog éénmaal op deze zaak terug te komen.

J. W.

CASTELLIO contra CALVIJN

De werkelijke discipel van Jezus?

Onlangs verscheen in de Boeketreeks, de pocketboekenreeks van Kok, een boekje van prof. Dr R. Schippers over „Johannes Calvijn”.

Voor de luttele prijs van anderhalve gulden wordt hier veel geboden. Een levensbeschrijving, fragmenten uit de brieven en gedeelten uit de Institutie van Calvijn, stemmen over Calvijn en een a-b-c- van tijdgenoten van de Hervormer; dit alles verlicht met een 39 portretten en illustraties. Een handig boekje, dat snel oriënteert. We hebben niet zo heel veel beknopte en populaire lectuur over Calvijn. Als ik hier een wens mag uiten, dan deze, dat de artikelenserie, die ds J. C. Janse in het Calv. Jongelingsblad over Calvijn gepubliceerd heeft, het licht moge zien in brochurevorm. Onze jongeren hebben betrouwbare leiding nodig, geschiedbeschrijving, die de geesten onderscheidt. En het spijt ons dat niet te kunnen zeggen van genoemd boekje van dr Schippers.

Daarbij heb ik dan met name op het oog een uitspraak van hem n.a.v. het proces-Servet. Dr Schippers heeft natuurlijk bezwaar tegen het doodvonnis, dat over deze ketter is uitgesproken, zonder protest van Calvijn. Wie zou dat bezwaar niet delen? Dat is dus niet in geding. Maar het gaat me nu om wat hij vervolgens schrijft, n.l. dit:

„Toch blijft een onontkoombare vraag, wat men er in die tijd tegenover heeft gesteld. Soms werkelijk evangelische protesten... Mensen als Castellio en Zurwinden en vele anderen zijn op dat punt de werkelijke discipelen van Jezus en aanklagers van de reformatoren; zij waren in deze zaak mannen van de toekomst, die boven hun tijd stonden, zoals het eigenlijk behoort bij een reformator”. (p. 39).

Als men zoiets als gereformeerd mens leest, geloof je eerst je ogen niet. Maar als je dan na enige tijd deze zinsneden nog eens overleest, dan staat het er nog precies zo: Castellio e.a. de werkelijke discipelen van Jezus... aanklagers van de reformatoren... werkelijk evangelische protesten.

We willen echt nog wel een restrictie lezen in de woorden: op dat punt en: in deze zaak. Daaruit kan men met enige goede wil nog lezen: niet over de hele linie was b.v. Castellio een discipel van Jezus. Hoewel men zelfs aan deze restrictie nog twijfelen gaat bij het lezen van de korte mededeling over Castellio in het a-b-c van Calvijns tijdgenoten. Daar wordt van hem alleen dit vermeld: Sebastian Castellio (1515—1563), jonge franse humanist, die door Calvijns Institutie voor de reformatie was gewonnen. In 1541 werd hij in Genève rector van het gymnasium. Later vervreemde hij van Calvijn en ging naar Bazel. In de zaak Servet pleitte hij voor

godsdienstige verdraagzaamheid. (p. 162).

Dat klinkt allemaal onschuldig genoeg. Humanist, nu ja, maar later voor de reformatie gewonnen, dus zeker van het humanisme wel genezen; een vertrouwenspositie in Genève; later wel van Calvijn vervreemd, maar dat klinkt allemaal als een persoonlijk misverstand; pleiter voor verdraagzaamheid, maar juist „op dat punt” een werkelijke discipel van Jezus. Ja, de „werkelijke discipel van Jezus”, in tegenstelling met Calvijn, die op dit punt dan juist de werkelijke discipel van Jezus zich niet betoond heeft. In deze zaak was dan Castellio meer reformator dan Calvijn, want hij stond boven zijn tijd, en dat behoort toch eigenlijk zo bij een reformator.

Deze parafraze mogen we wel geven van wat dr Schippers hier neerschrijft. We geloven hem daarmee geen onrecht te doen, maar veeleer zijn mening over het conflict Calvijn-Castellio juist te hebben begrepen en weergegeven.

Nu is de tegenstelling tussen Calvijn en Castellio niet pas en niet alleen in de zaak Servet naar voren gekomen. De „vervreemding” tussen beide mannen was al van vroeger datum en wortelde dieper dan een persoonlijk misverstand. In het korte stukje dat in de nieuwe Chr. Encyclopaedie over Castellio opgenomen is, lezen we o.a.: de vriendschappelijke betrekking werd gaandeweg minder, omdat er tussen beiden verschil in theol. opvattingen ontstond; toen Castellio de leer der praedestinatie niet wilde aannemen en het Hooglied een geestelijk hoerenlied noemde, kwam het tot een breuk... Castellio was geestverwant van de Remonstranten.

Dit zegt al heel wat méér dan de biografische notitie van dr Schippers. Natuurlijk betreft het hier een korte aantekening in een dun pocketboekje, maar dan mag temeer het essentiële toch niet gemist worden.

Veel breder en dieper vooral schreef over Calvijn en Castellio A. Janse in zijn „Uit de geschiedenis der kerk” (1952, uitgave Boersma, Enschede), p. 186—210. Hier vindt U een geschiedbeschrijving, die waarlijk de geesten onderscheidt. Wat steekt de levensbeschrijving van dr Schippers daar vlàk bij af. Ik zou iedereen die in kort bestek iets over Calvijn wil lezen, aanraden te lezen de 69 bladzijden van dr Schippers in dit pocketboek, en de 69 bladzijden, die in genoemd boekje van A. Janse aan Calvijn zijn gewijd. Ongetwijfeld geeft dr Schippers tal van aardige bijzonderheden en een bijzonder overzichtelijk geheel; maar Janse legt de wortel der zaak bloot in Calvijns reformatische strijd.

Dan blijkt dat Castellio de humanist gebléven is. Prof. Lindeboom van Groningen, de man van het „bijbels humanisme” heeft

grote waardering voor Castellio en zegt zeer openhartig van hem, dat hem de spanning vreemd was van de uit diep besef van zonde en genade levende gelovige (Janse, p. 189) Kan zo iemand, op welk punt ook, een „werkelijke discipel van Jezus” heten?

Janse heeft de achtergrond van het conflict Calvijn-Castellio zó ons laten zien: Calvijn stond kritisch tegenover de mensen, als het moest tegenover zijn beste vrienden, maar duldde geen critiek op Gods Woord en werk. Castellio daarentegen stond kritisch tegenover Gods Woord en werk en duldde geen critiek op zichzelf en op de vrije menselijke persoonlijkheid.

Ziedaar de achtergrond van zijn critiek op het Hooglied, van zijn vrij vertalen van de H. Schrift, van zijn verwerping van de praedestinatie, van zijn protest tegen Calvijns intolerantie in de zaak Servet.

Er is bij Castellio „een onschendbaarheid, een zekere souvereiniteit in het zichzelf onderzoekend geweten, een respecteren van de persoonlijkheid, gepaard gaande met een schenden van Gods werk, een aanranden van Gods souvereiniteit en een felle haat tegen Calvijn als belijder van Gods souvereiniteit en als strijder voor Zijn kerk” (Janse, p. 191).

Stefan Zweig heeft Calvijn verweten geestelijke tirannie. Men moest in alles gelijk denken als Calvijn! Maar dat was het toch niet. Hier botst het gereformeerde Schriftgezag op de z.g. onbevooroordeelde Schriftcritiek!

Lindeboom zegt ervan: de man, die zo principiëel onderscheid maakte tussen het vergankelijk lichaam en de goddelijke geest der bijbelboeken kón onmogelijk genade vinden bij de man van het absolute Schriftgezag. (Janse, p. 201).

* * *

Had dan toch Castellio althans op dit punt geen gelijk, dat hij protest aantekende tegen de vervolging en doding van kettters?

Dat hangt nu helemaal af van de geest, van waar uit zulk een protest opkomt, en het komt ons voor, dat dr Schippers dat niet onderscheiden heeft als hij Castellio op dit punt noemt de werkelijke discipel van Jezus.

Janse heeft er terecht op gewezen, dat hier het illegitieme en het legitieme „neen” op de vraag naar de ketterdoding lijnrecht tegenover elkaar staan. Schippers ziet alleen het ja tegenover het neen staan, en heeft daarmee heel het vraagstuk van de tolerantie vervlakt. Het neen van Utrecht-1905 is niet hetzelfde neen als van Castellio c.s., het heeft een totaal andere achtergrond; het komt uit een totaal andere hoek en is van een totaal andere géést. Ons neen rust op Gods soeverein bestel (Janse, p. 203). Als het Gods geopenbaarde wil ware geweest, dat hedendaagse christenoverheden de plaats moesten innemen van Israëls koningen, dan moesten vandaag nóg de baälpriesters in de kerk gedood worden. Castellio echter pleit op andere gronden voor tolerantie: op grond van een van het O.T. losgesneden Evangelie en op grond van de rede en de menselijkheid. Met dezelfde argumenten moet men protesteren tegen de oorlogen des HEREN in het O.T., tegen de uitvoering van de ban des HEREN, tegen de slachting op de Karmel. Was dat niet tegen de rede, was het niet onmenselijk, was dat nu evangelisch? Welnu deze verwerping van grote stukken van het O.T. is er dan ook bij de velen, die in Castellio hun geestverwant begroeten, een man die zijn tijd vooruit was, gelijk betáamt aan een echte reformator, zegt dr Schippers.

* * *

Het fundamentele verschil tussen Calvijn en Castellio is ook gepéild door dr Praamsma, in zijn prachtige, uitvoerige biografie van Calvijn, waarvan een goedkope „volksuitgave” onlangs het licht zag. Laat het in geen gereformeerde boekenkast ontbreken! Dr Praamsma ziet in Castellio één der geestelijke vaders van de huidige midden-orthodoxie! Remonstranten als Coornhert en Hugo de Groot, humanisten als Walter Nigg en Stefan Zweig beroepen zich met graagte op Castellio. Had men in Genève toegegeven aan de wensen van Castellio: de reformatie ware vervloeid in een oeverloos subjectivisme en scepticisme!

Laat ons goed zien waar het om ging: om de duidelijkheid van de Schrift. Zowel Rome

als Castellio gaan uit van de onduidelijkheid van de Schrift. Rome vindt dan haar zekerheid in de interpretatie door de onfeilbare kerk, terwijl Castellio het zoekt in de vrijheid van het gelovig subject, dat kritisch vrij blijft ook tegenover de letter van de bijbel.

Calvijn heeft het gevaar van dit individualisme ingezien voor de kerk. Hij heeft geweigerd de bijbel te laten leggen aan de wortel van de boom der reformatie. En hij is opgekomen voor een bindende belijdenis voor de ambtsdragers der kerk. En voor de eerbied die de kerkleden verschuldigd zijn aan die belijdenis.

En als dan Castellio opkomt tegen de ketterdoding, dan mag ons dat niet afhouden van **toetsing** van zulk een protest. Want hier zit achter de weigering om de duidelijkheid der Schrift te erkennen, en een objectieve waarheidsnorm te aanvaarden. Dát en niets anders is de achtergrond van Castellio's tolerantieidee, en dit kan slechts eindigen in een bodeloos indifferentisme. (Zie a.w. van Praamsma, p. 147—151).

* * *

Castellio heeft ook in ons land invloed uitgeoefend, zij het indirect, (gelijk ook Calvijn slechts indirect) door zijn leerlingen en volgelingen. O.a. **Sebastiaan Franck** en **Coornhert**.

Ook van Coornhert wordt getuigd, dat hij zijn tijd ver vooruit was. (Reitsma-Lindeboom, Geschiedenis van de Hervorming en de Hervormde Kerk der Nederlanden, 4e dr., p. 212). Hij propageerde een katholiciteitsbegrip, dat hem buiten kerken en partijen plaatste. „Zijn optimistisch moralisme klonk wat te zacht naast de harde geluiden van confessionalisme en principialiteit. Aan de andere kant moest zijn natuurlijke religieusiteit wel de indruk van vaagheid wekken bij de hartstochtelijke voorstanders der Openbaring”.

Maar zelfs deze schrijver, die Coornhert zeer na staat, moet toegeven: „dat zijn individualisme niet steeds zijn glorie is, dat hij ook moeite had de meningen van tegenstanders en hun diepste godsdienstige en kerkelijke motieven te waarderen, dat hij in polemische zin voor hen niet onderdeed, en dat hij niet zonder enige oppervlakkigheid — hij sprak spoedig van bijkomstigheden in zaken des geloofs — bij wijlen coquetteerde met zijn katholiciteitsbegrip”.

In de dagen van Franck, Coornhert, Coolhaes e.a. was er alom een roep om verdraagzaamheid, tolerantie, onpartijdigheid. Dat betekende niet alleen dat men van de **overheid** vrijheid vroeg voor de verschillende kerken en groepen, maar dat hield ook in verdraagzaamheid in de **kerk**, de tuchtloze kerk dus, aldus ds Tunderman in zijn „Mar-nix van St. Aldegonde”, p. 137, een boek dat de lezing of herlezing in onze dagen meer dan waard is!

Men begeerde een algemene kerk zonder tucht en zonder handhaving der belijdenis. „Zij die zulk een neutrale staatskerk begeerden, hielden zichzelf voor vreedzame mannen, de anderen, die dit subjectivisme weerstonden, voor onrustige geesten”.

De kerk moest volgens Coornhert, breed zijn en tolerant, in afwachting van de ware eenheidskerk, tijdelijk worden aanvaard als „stilstandskerk”, „kerk der oogluiking” (Reitsma-Lindeboom, p. 212). Men moest maar stilletens zich zetten gelijk Maria aan de voeten van Jezus! Men wil geen kerk, die van de waarheid getuigenis geeft.

Dit heeft geleid tot het verzet der remonstranten tegen het samenroepen ener generale synode, die de twisten zou beslechten. Maar door Gods goedheid over de Gereformeerde Kerken in ons land is deze oppositie gebroken, en heeft de synode van Dordrecht, 1618—19, het klaar geluid doen horen van de Waarheid Gods, in confessie vastgelegd en met tucht gehandhaafd.

Merkwaardig is dat de keerzijde van deze humanistische tolerantiegedachte vertoont het beeld van het **mysticisme**. De mannen van de humane verdraagzaamheid waren niet gehecht aan wat ze noemden de „uiterlijke” letter der Schrift en de „uiterlijke” vorm van kerkdienst; het komt maar op het innerlijk aan. Geen strijd om de waarheid, geen confessionele binding, geen tucht in de kerk, maar het stil zitten aan Jezus' voeten verheerlijkten ze; ze propageerden ook reeds de z.g. „stille tijd”, men sprak toen veel van

„gelatenheid”. (Zie het a.w. van Tunderman).

Een mystiek boekje uit de middeleeuwen, dat zijn duizenden heeft verslagen, was de z.g. „**Theologia deutsch**”. Luther liep er aanvankelijk nogal mee weg, maar Calvijn heeft er een dodelijk vergif voor de kerk in ontdekt en er ernstig tegen gewaarschuwd.

Men kan de leer van dit boekje niet beter samenvatten dan zo, dat heel de weg der verlossing van de heilsfeiten verlegd wordt in de persoonlijke bevinding; de heilsfeiten worden van hun heilshistorische datering en betekenis ontdaan en het wordt gezocht in een nog eens weer afleggen van de verlossingsweg in de mens: Christus moet in ons geboren worden, in ons sterven, met ons ter helle varen enz. Heel karakteristiek zei eens iemand van deze mystieke leer: „Wij verkondigen met doding van onszelf de dood des Heren”. Daar lag dan meteen een afwijzing in van het gedenken van de dood des Heren aan het H. Avondmaal. (Zie Janse, a.w. p. 134—140).

Welnu, van dit boekje, deze **Theologia deutsch**, bezorgde nu **Castellio** na zijn vertrek uit Genève en zijn breuk met Calvijn, een franse vertaling. Dat was niet toevallig, dat lag geheel in zijn lijn. Maar daarmee bevestigde hij zijn breuk met het gereformeerde calvinisme. (Janse, a.w. p. 206—7).

Mysticisme en oecumenische tolerantie — hand aan hand. Laten we dat onthouden!

* * *

En dan tenslotte nog iets over de **intolerantie der tolerantanten**. **Castellio**, de profeet der verdraagzaamheid, heeft bij de brandstapel van Servet in grote bewogenheid uitgeroepen:

„O Christus, ziet Gij dit alles? Toen Gij nog op aarde waart, was er niemand zo mild, zo zacht en zo vergevengszind als Gij... Zijt Gij dan geheel veranderd? Beveelt Gij werkelijk, dat zij, die Uw bevelen anders opvatten dan onze meesters dat willen, onder water worden gehouden, met stokslagen tot op de naakte botten worden geschonden, vervolgens met zout bestrooid, met zwaarden gewond, op een vuur gebraden en zo lang mogelijk met allerlei dodelijke kwellingen gemarteld? O Christus, beveelt Gij dat en billijkt Gij dat? Zij, die U die offers brengen, zijn zij waarlijk bij dat slachterswerk Uw plaatsvervangers?” (aangehaald door Praamsma, a.w. p. 150).

Hier klinkt een hartstochtelijk „neen”! Maar de illegitimiteit van dit neen is duidelijk uit die ene zin: beveelt Gij werkelijk, dat zij, die Uw bevelen anders opvatten dan onze meesters dat willen... Castellio vecht tegen de brandstapels vanuit een verkeerde stelling, n.l. die der **relativiteit**. Calvijn echter stond tegenover Servet als tegenover een man, die duidelijk het duidelijke Woord Gods weerstond! Servet was hem geen man, die over de bevelen van Christus een andere opvatting had dan Calvijn. Maar een man, die de heiligheid en heerlijkheid van Gods zelfopenbaring als de Drie-enige schond. **Calvijn** „blafte” als men zijn Meester te na kwam.

Maar zie nu de intolerantie van deze tolerante Castellio: op een keer houdt hij in Genève een bijbellezing over 2 Cor. 6 : 4; dat was een tekst naar zijn hart: „Maar wij als dienaren Gods maken onszelf in alles aangenaam, in veel verdraagzaamheid, in verdrukkingen, in noden, in benauwdheden”. Hij houdt over deze tekst een sarcastische toespraak, waarin hij de predikanten van Genève, Calvijn vooral natuurlijk, over de hekel haalt. **Zij** waren onverdraagzaam, verstoorden de vrede, vervolgden de onschuld, spraken niet met de macht van Christus, enz. Calvijn, die erbij tegenwoordig was, schreef ervan: het was een bloeddorstige rede. **Castellio** „blafte” als men zijn persoonlijke vrijheid te na kwam.

Van Castellio's voedsterling **Coornhert** geldt al hetzelfde: dr G. Kuiper schrijft van hem, dat hij niet kan heten een profeet der verdraagzaamheid, omdat we bij hem aantreffen een intolerantie der gedachte, die hem anderer mening al te zeer doet verguisen. (Chr. Enc. II, 300).

* * *

We keren nu terug naar **dr Schippers**. Hij immers vroeg wat in de eeuw van Calvijn gesteld is tegenover de brandstapel van Servet?

„Soms werkelijk evangelische protesten... Mensen als Castellio... op dit punt de werkelijke discipelen van Jezus... ze stonden boven hun tijd... zoals het behoort bij een reformator”.

We aarzelen nu niet dit oordeel uit gereformeerde mond **verbijsterend** te noemen. Dit kan geen verschrijving zijn. Hier is een man aan het woord, die weet om welke dingen het hier gaat. En die gekozen heeft vóór de oecumenische tolerantie, **contra Calvijn**. Een tolerantie, die loslaat de duidelijkheid der H. Schrift en prijsgeeft de confessionele roeping der kerk.

Een tolerantie, die speelt met normen, goochelt met de waarheid, jongleert met confessies, en in dat alles zeer soepel en meegaand wil zijn, maar het **recht des HEREN** vertreedt, en laat vertreden zonder te „blaffen”.

Beproeft de geesten of ze uit God zijn! Wie Castellio op het punt der tolerantie „de werkelijke discipel van Jezus” noemt, **contra Calvijn**, die heeft of Castellio niet verstaan, of Calvijn niet begrepen, en in het laatste geval van den Here Jezus Christus, zich een „Jezus”-beeld gevormd, dat niet klopt op de Schriften. Wat er geen gesel van touwtjes in zijn hand? Gaat er geen tweesnijdend vlammend zwaard uit zijn mond? Wie was „op dit punt” de werkelijke discipel van Hem? Castellio of Calvijn?

Wij geloven nog altijd: de vlam, die Servets brandstapel ontstak, was toch ontstoken door het vuur van dat **brandende hart**, embleem van Calvijns reformatieijver, een hart, dat brandde voor het heilig recht des HEREN.

C. P. Plooy.

CALVIJN-FILM

Op de langste en warmste dag van deze langdurig warme zomer draaide in Arnhem de „première” van de film, die als de „Calvijn-film” wordt aangediend, en die de titel draagt: „God alleen zij eer”. Dit evenement werd georganiseerd door de Stichting Filmcentrum, en wel zoals dat heet „in het kader van ” een film-„festival” te Arnhem. Op dat festival werden een aantal nieuwe films vertoond voor mensen uit het bioscoopwezen — en bij zo'n gelegenheid vinden de nodige discussies plaats over de normen, aan welke de hedendaagse films zullen voldoen. Bij deze gelegenheid kwam het Filmcentrum — welke Stichting overigens de „goede” film tracht te brengen — met haar splinternieuwe Calvijn-film.

Nu, splinternieuw was deze film al niet meer; de N.C.R.V. toonde haar reeds enkele weken eerder voor de televisie. Maar thans had dan de „première” plaats, want het gaat met „goede” films, en met „Christelijke” films al net precies zo als bij de „wereldse”

films: eerst een première voor genodigden, en daarna komt het gewone volk aan de beurt. Onder die genodigden bevonden zich thans vertegenwoordigers bijvoorbeeld van het moderamen der Ned. Herv. Synode, van het Nederl. Bijbelgenootschap en van diverse Christelijke maatschappelijke instellingen, broederlijk tesamen met vertegenwoordigers van de Nederl. Bioscoopbond.

In dit wel zeer gemengd gezelschap werd de naam des **HEEREN** genoemd. Dat gebeurt nu eenmaal niet alleen in de kerk, ook in de bioscoopzaal. En laten we daar maar erg blij mee zijn: zo lang deze Naam wordt uitgesproken, zelfs als die van een onbekende grootheid, daar worden mensen geconfronteerd met onze hemelse Vader, die geen lust heeft aan de dood des zondaars. In dit geval werd de film overigens niet in een eigenlijke bioscoopzaal gedraaid, maar in een wijkgebouw van de Ned. Hervormde Kerk; de middagfilm („Het was een vreemde nacht”) daarentegen zou in een der Arnhemse thea-

ters worden vertoond. Daarom kan de attentie van de Stichting Filmcentrum geprezen worden, die haar gasten niet noodzaakte in een bioscoopfauteuil plaats te nemen voor de film „God alleen zij eer”.

Wij hebben die film met grote belangstelling gezien. En we zijn daarin grotelijks teleurgesteld. In ongeveer een uur tijd werd een aantal historische prenten, etsen, documenten en boekwerken getoond, die in verband stonden met de grote reformatie der 16e eeuw. Een keuvelende stem vertelde iets, op het niveau van een radio-interview, over de gang van zaken bij Calvijn's optreden. Zijn portret verscheen op tijd, evenals dat van Zwingli, Luther, Bucer, Farel en anderen; de titelbladen van de Institutie en van andere reformatorische werken werden getoond; men kon antieke prenten zien van Bazel, Straatsburg en Genève, stuiversprenten van gehangen en verbrande hugenoten, en onder dit alles klonken flarden van psalmzang, orgelmuziek en andere (soms allesbehalve kerkelijke) klanken. Pas aan het slot kwamen levende personen op het doek, maar dan nog opnamen van zendingskerkjes, kerkelijke congressen en hoogkerkelijke plechtigheden.

Het gaat hier dus om wat men noemt een „documentaire film”. Ja, maar dan een van slechte kwaliteit. Een documentaire behoort te toeschouwen toch op zijn minst een zaak duidelijk te maken, en dat op onderhoudende en tegelijk overtuigende wijze. Deze film brengt de kenner der kerkelijke geschiedenis uit de 16e eeuw geen stap verder, en maakt de niet-kenner geen steek wijzer. Sterker: ze weet geen de minste belangstelling te kweken voor de reformatie, en ziet daarin blijkbaar niet meer dan een merkwaardig historisch gebeuren van een stijfkop, wiens optreden in vergeelde bladzijden is geboekstaafd, en wiens nagedachtenis op onverklaarbare wijze nog steeds niet in de vergetelheid is geraakt. Dat in deze bewogen zestiende eeuwse reformatie de hand des HEEREN heeft gewerkt, komt volstrekt niet tot uiting: en daarom is de titel reeds een leugen. Heel de zaak komt onder het tamme aspect van een oud verleden, met morsige straten vol honden, houten huizen, mensen in kuitbroeken, onnatuurlijke houdingen en met te grote hoofden.

En de vervolgingen, inkwartieringen, emigratie en brandstapels dan? Ja, die ook: als bewijs dat alles in ver verleden tijd is geschied. En dat alles niet verder ging dan de Franse adel onder de valbijl, de kinderkrusocht en de Chinese hongersnoden. Veel bloed, veel tranen en veel lijden — maar alles op vergeeld papier, een tikje muf en niet geheel betrouwbaar.

Maar dat er een HEERE is, die God van hemel en aarde, die deze tranen heeft bewaard, de bloeddruppels heeft geteld, en al dit lijden in zijn boeken heeft geschreven; Die wederkomt om deze dingen te oordelen: de Calvijn-film schijnt daar nooit van te hebben gehoord. Dies is de naam van Calvijn er ten onrechte aan gekoppeld. Maar wat erger is: zo krijgt niet „God alleen de eer”.

Waarom dit alles? We kunnen er slechts naar raden. De maker van deze film heeft zich eerst aan het historische thema van de Franse revolutie gewaagd en daarna — wellicht aangemoedigd door zijn succes — een ander historisch thema gezocht. Nu, voor een ongelovige moet de Franse revolutie ook vandaag nog wel haar warmbloedige bekoring hebben: vrijheid, gelijkheid en broederschap — en wèg met alle heerschappij! Maar het historische thema dat „Reformatie” heet, mist voor een ongelovige elke attractie. Het is een dwaasheid en een ergernis, en wie er iets smakelijks van wil brouwen zal het thema eerst zodanig moeten variëren, dat niemand er meer iets in proeft van een uitleiding uit het papistische diensthuis der vervloekte afgoderij, en wel door Gods hoge hand!

Jammer. Deze dingen wel te zien is het voorrecht van de gelovige, die in heel de geschiedenis, maar bijzonder in de geschiedenis der kerk, Gods wijze hand gelooft. Maar waar het aanschouwen begint, eindigt het geloven. En deze film, die niet anders dan „aanschouwen” bedoelt, doet niet het minste beroep op ons „geloven”.

* * *

En zou dit wel anders kunnen, waar wij de film zo geheel aan de „wereld” hebben over-

gelaten? In onze jongensjaren hadden wij „Christelijke leesbibliotheken”, wier Christelijk karakter uitkwam in het feit, dat de „uitleen” geschiedde in de kerke-consistorie. Het grote tekort aan waarlijk geschikte boeken voor onze Christelijke jeugd werd op twee wijzen aangevuld. In de eerste plaats werden de wereldse boeken gekuist: alle onbehoorlijke woorden en vloeken werden doorgestreep en weggeradeerd. In de tweede plaats kwamen er boeken op de markt, welke ofwel uit het Duitse mysticisme waren vertaald, ofwel geschreven naar werelds recept, doch dan met een predikantsgezin en een kerkdienst erin.

Momenteel zijn er twee grootheden in Nederland bezig om de film voor het Christelijk volksdeel te redden. De eerste instantie „kuist” de film: ze tracht een vinger in de pap der producenten te houden, en remt die elementen, welke (voorlopig) voor Christenen onaanvaardbaar worden geacht. Het andere lichaam tracht de films te „christianiseren” door ze een Bijbels thema mee te geven, of in kerkelijke kringen te doen spelen. Maar in beide gevallen is net zo weinig sprake van een principieel Christelijke levensstijl als bij die bibliotheken, die onze Christelijke verbondsjeugd hebben vergiftigd met gekuist gif.

Trouwens: het kuisen en christianiseren van de wereldse film is een kwestie van tijd. De film „Grazige weiden” (Green pastures) is vóór de tweede wereldoorlog in Nederland verboden wegens haar Godslasterlijk karakter; momenteel draait zij in de Nederlandse bioscopen. En de Rank-film „De Tien Geboden”, (tussen haakjes: was het niet Rank, die de „goede film” heeft getracht te brengen?) wil speciaal ons Christelijk volksdeel aanspreken met haar weergave van Israëls

RECTIFICATIE

In het stukje „Kritische krabbel bij kritische krabbel” is een fout ingeslopen, waarvan Frater de schuld kan hebben, maar ook kan de zetter even misgetast hebben. Zoals gewoonlijk ligt de schuldige „op het kerkhof”.

Op het billijke verzoek van R. V. volgt hier het gedeelte, dat in de war raakte. Daardoor ging de strekking van zijn betoog verloren. Het had zó moeten luiden:

„En onder al dat gedank en geprijs zouden ze hem toch aan de kant zetten. Zou er voor het lezend publiek iets zijn veranderd? Zou die verandering niet slechts schijn zijn? Ik vermoed dat dit lezend publiek dit laatste wel aan den lijve zou ondervinden”.

uittocht uit Egypte: wordt thans nog van onverdachte zijde ongepast genoemd, wijl zij Gods wonderen door filmtechnische trucs nadoet — maar wordt over vijf en twintig jaar vermoedelijk geroemd als een kostelijke illustratie van de Bijbel.

De Kerk heeft in dezen de boot gemist. Zij heeft de ganse film in handen van de wereld gelaten, en zal die waarschijnlijk niet gemakkelijk terugwinnen. Treure wie daar treuren wil en juiche wie daar juicht. Maar om iets aanvaardbaars over Calvijn te produceren zal men toch eerst Calvijn en zijn tijd moeten kennen, om dan na te gaan: of het volk-der-Reformatie op gepaste wijze kan worden bereikt. Maar als het volk-der-Revolutie ons kennis over Calvijn moet bijbrengen, dan verwachte men maar niet te veel. De Luther-film heette destijds een evenement; de Calvijn-film kunnen we beter vergeten.

D. W. L. M.

Restanten opruimen

Het is wel algemeen bekend, dat de vrijmaking is tot stand gekomen niet alleen om dogmatische redenen, maar ook om kerkrechtelijke. Werd reeds in 1926 van de D.K.O. afgeweken door een interpretatie en een daaruit afgeleide toepassing van de K.O., die het gezag van de zelfstandige, plaatselijke kerk verlegde naar de z.g. meerdere vergaderingen, daarna is men van kwaad tot erger gekomen. In zijn dissertatie stelde Dr M. Bouwman:

„De meerdere vergadering heeft niet een mindere of lagere macht, doch een meerdere of hogere macht dan de kerkeraad.”

Hiermede deed de synodocratie haar intrede. En de toepassing van deze stelling vond volledig plaats in de jaren 1939/44 en is nu definitief vastgelegd in de nieuwe K.O. der gebonden kerken.

Van deze synodocratie hebben wij ons vrijgemaakt. Wij willen vasthouden aan de aloude K.O.

Toch wil dit nog niet zeggen, dat wij geheel vrij zijn van de synodocratische zuurdesem. Er zijn bij ons nog restanten aanwezig. Een enkel voorbeeld:

Men leest in de kerkelijke pers (in korte verslagen van classes) dat een candidaat peremptoir geëxamineerd werd en dat de **classis hem heeft toegelaten**.

En er gaat dan ook, vanwege die classis een brief naar de beroepende kerk met **deze** mededeling als inhoud.

Dit is een handeling, die niet in overeenstemming is met de H. Schrift en de K.O.

Wat hier gebeurt moet niet gebagatelliseerd worden; het gaat om de eerbied voor het ambtelijk gezag, dat in handen gelegd is van de plaatselijke kerk en om de handhaving van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk, zoals die duidelijk in de H. Schrift naar voren komt.

Ja, duidelijk in de Schrift naar voren komt.

In Openbaring 1 : 12 lezen wij: „En toen ik mij omkeerde, zag ik zeven gouden kandelaren en te midden van de kandelaren iemand als eens mensen zoon” en in vers 20: „en de kandelaren zijn de zeven gemeenten”.

In Openbaring 2 : 1 staat geschreven: „... die tussen de zeven gouden kandelaren wandelt”. En ten slotte in Openbaring 2 : 7, 11, 17, 29 en verder in alle brieven aan de zeven gemeenten: „Wie een oor heeft, die hore, wat de Geest tot de gemeenten zegt”.

Alle zeven **zelfstandige** gemeenten, plaatselijke kerken, elk met haar eigen deugden en ondeugden.

Dus **niet één** groot geheel met onderafdelingen, maar elke kerk afzonderlijk.

Dat neemt echter niet weg, dat er een band is tussen die afzonderlijke, zelfstandige kerken.

De band: Hij, Die wandelt tussen de kandelaren: Onze Here Jezus Christus. En nu Hij niet meer in levenden lijve op de aarde wandelt, is de band, die de kerken onderling verbindt, Zijn Geest, Die door het Woord Zijn kerk regeert.

En dat is dan ook de enige band.

In en door het ambt van bediening van Zijn Woord wil Hij nu Zijn kerk regeren. Het ambt, dat Hij in handen van mensen, ambtsdragers, heeft gelegd. En dat **ambt** komt **alleen** en uitsluitend in de plaatselijke kerk voor.

Nergens lees ik in de Schrift van een classis, particuliere synode of een generale synode.

En helemaal niet, dat dezen met ambtelijk gezag zouden zijn bekleed.

De uitspraak en de handeling van zulk een classis is ook niet in overeenstemming met de afspraken van de kerken, neergelegd in de kerkenordening.

Artikel 4 luidt: De wettelijke beroeping dergenen, die tevoren in de dienst niet geweest zijn, enz. bestaat:

1e. in de verkiezing enz.

2e. in de examinatie of onderzoeking beide der leer en des levens, dewelke staan zal bij de classis, **aan welke de beroeping ter approbatie** is voor te stellen, enz. enz.

Ds Joh. Jansen tekent in zijn verklaring van de K.O. hierbij aan:

„Formeel en kerkrechtelijk behoort het peremptoir examen aan de kerkeraad. Maar krachtens het kerkverband moet de classe de beroeping **goedkeuren**. En zo komt het feitelijk bij de classe

a omdat vele kerkeraden niet in staat zijn zulk een examen af te nemen, noch te beoordelen, zodat de classe de kerkeraad **bijstaat**;

b omdat de classe de beroeping moet goedkeuren en daarom **mede mag oordelen** en

c omdat de dienaar ook voor andere kerken wordt toegelaten".

Het is logisch, dat Ds Jansen aldus verklaart, want:

In 1668 op het convent van Wezel werd besloten:

„dat de onderzoeking zal plaats vinden door de **kerkeraad**".

De Emdense Synode van 1571 besloot:

„De dienaren des Woords zullen geëxamineerd, dat is onderzocht worden **door degenen, daar zij door verkoren worden**".

Synode Dordt 1578:

„De onderzoeking zal door dezelfde geschieden **door wie** de beroeping is gedaan".

(En nu komt een besluit, waaraan wij ons in onze huidige situatie kunnen spiegelen:

„Maar zo ver het degenen aangaat, die door de universiteit van Leiden of door enige andere universiteit onzer religie bekwaam geoordeeld wordt, zal niet opnieuw geëxamineerd worden".)

Synode Middelburg 1581:

„De wettelijke beroeping dergenen, die tevoren niet in de dienst geweest zijn, bestaat 1e, 2e in het examen of onderzoek beide naar de leer en het leven, welke beide zullen staan bij **dewelke door wie zij verkoren werden**".

Synode den Haag 1586:

Hetzelfde als synode Middelburg.

Allen dus: Het examen wordt afgenomen door de plaatselijke kerk.

En nu de **synode van 1618/19** in Dordrecht.

„Ten andere, in de examinatie of onderzoeking beide naar de leer en het leven, dewelke staan zal bij de classe ten overstaan van gedeputeerden der synode of enige derzelve".

(Hier wordt voor het eerst de classis genoemd, waar geëxamineerd zal worden. v. R.)

Het bovenstaande is de originele redactie van 1618/19. Later is die enigszins gewijzigd en er tussen gevoegd: **aan welke (d.i. de classis) de beroeping ter approbatie is voor te stellen**".

Uit het geheel van het verloop in de geschiedenis blijkt duidelijk:

1e. dat het examen en daarop de **toelating**

G E L O O F, G E E N „E R V A R I N G"

Dit beginsel moeten wij vasthouden, indien wij begeren dat God nabij ons zij: dat wij Hem ons dan voor ogen moeten stellen, ook voordat Hij zelf zich vertoont. Want het gezicht des geloofs strekt zich veel verder uit dan de ervaring van het ogenblik. Het geloof heeft dus deze eigenaardigheid, dat het in alle moeilijke en gevaarlijke zaken, zich God steeds als een Leidsman voorstelt. Want er is niets, dat ons staande houdt, dan de wetenschap van Gods tegenwoordigheid; gelijk daarentegen de gedachte, dat Hij afwezig is, ons aanstonds terneder slaat, en eindelijk geheel en al ontzielt. David voegt er aan toe, dat hij niet te vergeefs op deze leiding Gods heeft vertrouwd, want hij zegt, dat God aan zijn rechterhand is; waarmede hij te kennen geeft, dat, wanneer wij Hem voor ogen houden, wij geenszins moeten vrezen, dat Hij ons geloof beschamen zal, mitsdien wij altijd Zijne tegenwoordigheid en hulp gevoelen zullen. Het geloof toch, moet, in het verwachten van de hulpe Gods, alle ervaring en al wat door het gevoel ondervonden wordt ter zijde stellen; doch wanneer het Gode deze eer zal toegebracht hebben, dat het Hem, hoewel afwezig en eveneens onzienlijk, toch in Zijn woord opmerkt, zo zal het ten slotte metterdaad overwonnen worden. Want de mate des geloofs is niet zó groot, dat het de onmetelijke rijkdom der Goddelijke almacht en goedheid omvatten kan.

Calvijn

tot het ambt kerkrechtelijk toekomt aan de plaatselijke kerk;

2e. dat met het oog op het feit, dat door het kerkverband, waarin de plaatselijke kerken met elkaar verbonden zijn, de beroepen predikanten ook mogen voorgaan in de zusterkerken, de classes (en ook de P.S.) een vinger in de pap moeten hebben.

Doch dat wil niet zeggen, dat haar de bevoegdheid van de kerkeraad in handen wordt gegeven.

De kerkeraad **laat toe** na ingewonnen advies en goedkeuring van de classis en P.S.

Het is nog duidelijker te zeggen.

Hoe geschiedt een beroeping van een candidaat?

- 1e. door verkiezing door de kerkeraad;
- 2e. door onderzoek (examen) door een classis;
- 3e. door goedkeuring door een classis (het kan ook een afkeuring worden);
- 4e. door goedkeuring door de gemeente;
- 5e. door de bevestiging en dan is hij toegelaten.

Nog een bewijs hoe onjuist het is als een classis zegt: **wij hebben toegelaten**.

De laatste instantie, die haar goedkeuring heeft te geven is de gemeente.

Stel, dat de gemeente bezwaren heeft en de kerkeraad acht die bezwaren gegrond, zodat hij de beroeping ongedaan maakt, wat moet er dan gebeuren met die **toelating door de classis**?

Het is duidelijk: die uitspraak, die handeling is in strijd met art. 4 der K.O. Een classis is geen vast lichaam. Dat is alleen de plaatselijke kerk.

Nu zal misschien iemand opmerken: maar de kerkenordening spreekt toch ook van DE classis?

Ja, zeker, maar uit de geschiedenis, hierboven zeer kort weergegeven, blijkt duidelijk, dat hiermede bedoeld wordt „parochie" of liever nog de kerken in een zeker gebied, district. Een groep van genabuurde kerken. Dus **NIET** een vergadering, wat de eigenlijke betekenis van het Latijnse woord classis beduidt.

Wanneer de K.O. spreekt van DE classis is dat ongeveer zoals wij spreken van de handel, de verzekering, waarmede bedoeld wordt de of een groep van handelaren, van assuradeuren.

Of zoals wij spreken over de kerk, de school, de klas.

Als wij zeggen: wij zijn zondag naar de kerk geweest, dan bedoelen wij, dat wij naar de dienst des Woords zijn geweest, waar een **deel** van de kerk saamvergaderde. Een ander deel van de kerk was thuis n.l. de kleine kindertjes, de ouden van dagen en ook de zieken ontbraken. En allen tesamen zijn ze DE kerk. **Het lichaam**.

Het is jammer, dat het zo in de K.O. staat, want het wekt verwarring. Men is gaan interpreteren en dan nog verkeerd. Men heeft ervan gemaakt, dat de classis (vergadering van afgevaardigden) een vast lichaam is en bekleed met gezag als van een kerkeraad (en in bepaalde gevallen als met **meer gezag**).

En hoewel wij na de vrijmaking hier lijnrecht tegenover staan en wij niets moeten hebben van synodocratische opvattingen, zijn wij, zoals reeds gezegd en hierboven aangegeven er nog niet helemaal vrij van.

Ik wil nog even wijzen op het feit, dat een **classis** in 1958 aan de kerken mededeelde, dat zij een predikant **had afgezet**.

Nu is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat men zegt: waar maakt U zich druk om? Wij weten dat allemaal wel en er is geen sprake van symptomen van synodocratie. Het is slechts een wijze van uitdrukken. Van terminologie.

Maar laten wij toch niet bagatelliseren, maar waakzaam zijn.

Juist met kleinigheden begint de ellende.

Dat is in het verleden ook gebeurd met als gevolg een volledig hiërarchisch systeem (Herv. Kerk) en nu na 1926 hetzelfde bij de Syn. Geref. kerken, eerst interpreterend de K.O. van 1618/19 en uitlopend op een nieuwe kerkenordening, die volkomen in strijd is met Schrift en Belijdenis.

Een heel klein puistje kan uitlopen op kanker.

Terminologie!

De classis Rotterdam van de Ger. Kerken

in Nederland heeft op haar vergadering van 16 oct. j.l. prep. geëxamineerd. . . . (Opbouw No 28 van 23.10.59).

Alleen maar terminologie?

Ik geloof er niets van.

Laten wij toch die restanten opruimen!

Schiedam.

J. B. van Rongen Sr.

KERKNIEUWS

Rozenburg. Na bevestigd te zijn door Prof. Dr L. Doekes deed Ds G. Mul op zondag 22 november j.l. zijn intree in de Geref. Kerk te Rozenburg. Zijn intreetekst was Joh. 20 : 19—23.

RECTORAATS-OVERDRACHT AAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De overdracht van het Rectoraat door Prof. Dr H. J. Jager aan Prof. Dr L. Doekes zal geschieden, zo de HERE wil, in een samenkomst welke gehouden zal worden op maandag 7 december 1959 a.s. des avonds 7.30 uur in de aula van het gebouw der Theologische Hogeschool.

RECTIFICATIE

In het nummer van 20 november „Boekbespreking" is een fout blijven staan, n.l. „Nastologie" dit had moeten zijn „Nostalgie".

De schrijfster.

Onze kinderen :

TEUS en ELLY

hopen zich D.V. te verloven op zaterdag 12 december 1959.

Fam. Eikelboom, Voorstr. 182, Lekkerkerk
Fam. v. d. Leeden, Da Costastr. 8 B, Schiedam

Receptie : Da Costastr. 8 B, Schiedam,
12-12-'59 van 3.30—5 uur

VERBOND VAN GEREFORMEERDE WERKGEVERS

Ledenvergadering op **dinsdag, 8 december 1959 in het Berg-Hotel** (Utrechtseweg 225) te Amersfoort. **Aanvang: 3 uur n.m.**
Mr N. E. Nieboer van Oldenzaal hoop te refereren over :

„De voorstellen tot wijziging van het **Vennootschapsrecht**".

Bij voldoende deelname zal des avonds verder worden vergaderd.
Ook werknemers-leden en introducés zijn welkom.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 oktober begon het tweede halfjaar van de derde jaargang van OPBOUW.

Mogen we onze abonnees beleefd verzoeken hun abonnementsgeld zo spoedig mogelijk te storten op onze postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist met vermelding: voor „OPBOUW".

De abonnementsprijs is voor een geheel jaar f 10.—, en voor een halfjaar f 5.—.

Een jaarabonnement loopt van 1 april tot 31 maart. Men kan zich echter ook tussentijds als abonnee opgeven.

De administratie.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met vermelding voor „Opbouw".

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Studenten abonnement f 6.- per jaar. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.